

WAAROM VALT VERMOGEN ZO MOEILIJK TE BELASTEN?

# RIJKDOM BLIJFT ONGRIJPBAAR

Bij maatschappijleer krijgt het politieke systeem alle aandacht, terwijl het belastingstelsel er bekaaid vanaf komt. Toch draait politiek voor 80 procent om belastingen. Prinsjesdag onderstreept dat, met de minister van Financiën die de begroting uit zijn koffertje tevoorschijn tovert.

WOLTER BLANKERT

**M**omenteel speelt de discussie over de manier waarop de extra kosten voor defensie en hulp aan Oekraïne moeten worden gefinancierd. Tijdens beide Wereldoorlogen werden vooral de rijken aangeslagen (in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk). Moet vermogen ook nu niet veel zwaarder worden belast? (En als de externe dreiging serieus wordt genomen, lijkt een breed gedragen kabinet een noodzaak, maar dit terzijde.)

Voor watersportliefhebbers was een bezoek aan de Hiswa in Lelystad een leuk uitje om zich aan de daar uitgestalde luxe-jachten te vergapen. Boten van onder een miljoen euro waren er nauwelijks te vinden. Aan een beetje zeejacht bungelt een prijskaartje van 2 tot 10 miljoen euro. Het betreft geen jachten voor oliesjeiks die hun neus voor dergelijke goedkope troep ophalen, maar het gaat om in serie gebouwde jachten voor Nederlanders die niet elk eurootje hoeven om te draaien, meestal contant betaald. Geen gebrek aan vermogenden in Nederland.

## OMVANG VERMOGENS

Over het banksaldo, dat de contante betaling mogelijk maakt, moet jaarlijks vermogensbelasting worden afgedragen in box 3, vorig jaar was dit rondom 0,5 procent van het opgepotte bedrag. Over een jacht niets, evenmin over een Ferrari of andere buitensporige aanschaf. Over een stacaravan op een vaste plek, bijeen gespaard met overwerk door een vlijtige stratenmaker, wonend in een sociale huurwoning driehoog, ruim 2 procent van de waarde. Arbeid wordt te zwaar belast is de gevestigde wijsheid, onderschreven door de meeste economen. Een verschuiving naar belasting op de steeds uitdijende vermogens is dringend gewenst. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bezitten alle Nederlanders samen een kleine 3.000 miljard euro. In werkelijkheid ligt dit bedrag veel hoger. Bedrijfskapitaal in een eigen of familiebedrijf valt erbuiten en kan rekenen op een gunstig belastingregime (box 2). Daarnaast hebben het CBS en de Belastingdienst geen zicht op in belastingparadijzen gestalde miljarden. De fiscus moet dus uitgaan van krap 3.000 miljard euro, goudbergen waarin Dagobert Duck zich graag zou wentelen. Dat is het zesvoudige van de jaarlijkse rijksuitgaven en het dubbele van het jaarlijkse nationaal product. De rijkste 10 procent van de Nederlanders bezit daarvan bijna 60 procent. Bij de klassieke vermogensbelasting, binnen Europa alleen toegepast in Noorwegen,

Zwitserland en Spanje, gaat het meestal om een heffing van 1 procent van het totale vermogen per jaar en dat zou 30 miljard euro opleveren - 6 procent van de rijksbegroting. De huidige vermogensbelasting houdt zich schuil in box 3 van de inkomstenbelasting (zie kader 'Geschiedenis van box 3') en levert circa 9 miljard euro op. Dat steekt schril af bij de opbrengst uit arbeid, met sociale premies goed voor ruwweg 240 miljard. Er moet dus heel wat gebeuren om een verschuiving van betekenis voor elkaar te krijgen.

'DE NEDERLANDSE FISCUS  
(FEITELIJK HET PARLEMENT)  
HAAT EENVOUD.'

## BELASTINGOPBRENGST

Het belastingtarief in box 3 komt aardig in de buurt van ongeveer 1 procent van het vermogen, zij het dik 2 procent op aandelen en rond 0,5 procent op spaartegoeden. De voornaamste oorzaak van de tegenvallende opbrengst is dat de helft van het totale vermogen van Nederlandse burgers uit het eigen huis bestaat (WOZ-waarde minus hypotheekschuld) en dat geniet vrijwel belastingvrijdom. Die belastingvrije helft van de vermogens kost de schatkist juist geld en wel 11 miljard euro per jaar door hypotheek-renteaftrek. Hierdoor pakt de opbrengt uit vermogen uiteindelijk negatief uit, de staat legt er 2 miljard euro per jaar op toe.

De vraag hoe de opbrengst te verhogen is al oud en vormt een splijtzwam in kabinet en parlement. De meest simpele manier is taboe. Officieel bestaat er geen vermogensbelasting, maar wordt het rendement belast binnen box 3 van de inkomstenbelasting. In strijd met dat uitgangspunt geldt een speciaal tarief, 36 procent van het nettorendement gaat naar de belasting. Het gaat echter grotendeels om mensen van wie de top van het inkomen uit arbeid binnen de 50 procent heffing valt. Niets is simpeler dan dat percentage ook voor box 3 te hanteren, maar de Nederlandse fiscus (feitelijk het parlement) haat eenvoud. Een andere simpele oplossing, te weten het herstel van 'ouderwetse' vermogensheffing van jaarlijks bij voorbeeld 1 procent van het vermogen, heeft de Hoge Raad onmogelijk gemaakt.

Foto: ...



## 'HET HOF IN STRAATSBURG OORDEELDE DAT BELASTINGGESCHILLEN NIET ONDER DE MENSENRECHTEN VALLEN.'

### MENSENRECHTEN

De Hoge Raad koestert mensenrechten. Op Kerstavond 2021 oordeelde deze dat de behandeling van spaarders in strijd was met de mensenrechten, verwoord in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het unieke van het geval was dat de uitspraak de hele belastingwet naar de prullenbak verwees. De Hoge Raad stelde het eigendomsrecht boven de trias politica en boven de Grondwet door op de stoel van de wetgever te gaan zitten. In latere arresten werd zelfs aangegeven hoe de wet er wel uit zou moeten zien. Bij mensenrechtenschending denkt men niet zo gauw aan onrechtvaardige belasting, waarvan zonder meer sprake was. Bij mensenrechten gaan de gedachten eerder uit naar het Toeslagenschandaal, waarbij rechters duizenden gezinnen op straat hebben gezet zonder zich om mensenrechten te bekommeren, vaak gevolgd door het scheiden van ouders en kinderen (rondom 5.000), wederom na een rechterlijk vonnis.

In het eerste artikel van een 'protocol' (later toegevoegde tekst) van het Europees verdrag over mensenrechten staat dat de overheid het eigendomsrecht moet eerbiedigen (zie kader). Op grond daarvan komt de Hoge Raad tot het oordeel dat belastingheffing nooit ten koste mag gaan van het vermogen zelf, hoewel de verdragstekst dat geenszins onomwonden stelt. Volgens de Hoge Raad mag het reële rendement worden belast, het vermogen zelf niet. Als het parlement daar anders over denkt, doet dat niet ter zake. Het is te meer een aanvechtbare uitspraak omdat het Hof in Straatsburg, de hoogste rechter inzake mensenrechten, al twintig jaar geleden oordeelde dat belastinggeschillen juist niet onder de mensenrechten vallen.

Het is een raadsel waarom de Nederlandse overheid geen proefzaak aan dit hof heeft voorgelegd (rechtstreeks beroep is niet mogelijk, dat hadden de klagers wel kunnen doen, als de Hoge Raad hun klacht had afgewezen). Bij dit alles speelt mogelijk een

rol dat de belastingkamer van de Hoge Raad, in de praktijk door coöptatie samengesteld, overwegend bestaat uit raadsheren die langere of kortere tijd hebben gewerkt op advocatenkantoren die van belastingontwijking hun vak hebben gemaakt. Oud-belastinginspecteurs ontbreken in dit illustere gezelschap van circa tien raadsheren. Als deze lijn wordt doorgetrokken, zitten er nog diverse stroppen voor de overheid in de pijlpijn.

## 'VAN RECHTVAARDIGHEID ZIJN NEDERLANDERS NIET GEDIEND.'

### OPLOSSINGEN VEROORZAKEN TWIST

Deze uitspraak dreigde de overheidsfinanciën flink in de war te schoppen. Met spoed werd een overgangsregeling opgetuigd, waarbij de klacht van gewone spaarders werd weggenomen. Bij het overige vermogen wordt nog steeds een fictief rendement gehanteerd, waarover bezitters van stijgende aandelen niet al te hard klagen, terwijl bij eigenaren van tweede huizen het woedeschuim op de lippen komt.

Het einddoel - er wordt gemikt op 2028 - moet een wet zijn waarbij de reële vermogensstijging (met negeren van inflatie) jaarlijks wordt belast. Nog voor het aantreden van het nieuwe kabinet wist (demissionair) minister van Financien Eelco Heinen daarvoor een wetsontwerp door de Tweede Kamer te loodsen, met steun van zijn VVD.

Daarop besprongen lobbygroepen de minister en de Eerste Kamer, die vervolgens dreigde de wet te torpederen. Daarop verloochende de minister zijn eigen wetsvoorstel en omarmde het idee niet de jaarlijkse vermogensaanwas te belasten, maar de vermogenswinst bij verkoop van aandelen of ander bezit. Daarbij kan de bezitter zelf een gunstig moment afwachten. De 'zuinige' minister erkent dat zijn nieuwe voorstel tot een begrotingstekort van miljarden leidt. Dit wil hij compenseren door de inkomstenbelasting op de lagere en middeninkomens te verhogen. Op dit punt wil D66 zijn laatste linkse veer niet afschudden en blijft daarom achter het half goedgekeurde wetsvoorstel staan.

Een meer gepaste compensatie zou verhoging van de eerder flink gedaalde erfbelasting kunnen zijn, de meest rechtvaardige vorm om iets aan de schreefgroei van vermogensverschillen te doen. Dan zouden erfgenamen wat minder in de schoot geworpen krijgen, maar van rechtvaardigheid zijn Nederlanders niet gediend. Zeker is dat extra belasting op vermogen uit het zicht is verdwenen. Daarbij is het een riskante zaak de belastingopbrengst geheel afhankelijk te maken van vermogenswinst of -aanwas: kortetermijndenken, uitgaande van de koersstijgingen van afgelopen jaren. Het staat echter vast dat er vroeg of laat jaren met dalingen komen. Dan valt de opbrengst geheel weg. Alleen een heffing op het vermogen zelf garandeert een geldstroom stabiel genoeg om een begroting op te baseren. ♦

## ERVM ARTIKEL 1, PROTOCOL (= LATER TOEGEVOEGD) BESCHERMING VAN EIGENDOM

'Iedere natuurlijke of rechtspersoon heeft recht op het ongestoord genot van zijn eigendom. Aan niemand zal zijn eigendom worden ontnomen behalve in het algemeen belang en onder de voorwaarden voorzien in de wet en in de algemene beginselen van internationaal recht.

De voorgaande bepalingen tasten echter op geen enkele wijze het recht aan, dat een staat heeft om die wetten toe te passen welke hij noodzakelijk oordeelt om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang of om de betaling van belastingen of andere heffingen of boeten te verzekeren.'

## GESCHIEDENIS VAN BOX 3

De hertog van Alva voerde in Nederland in 1567 de vermogensbelasting in: de honderdste penning. Dat betekende dat iedereen elk jaar 1 procent van zijn vermogen aan de ijzeren hertog moest afdragen. Hoewel dat een belangrijke oorzaak was van de Opstand tegen het Spaanse gezag werd de vermogensbelasting pas in 2001 afgeschaft, althans in naam, door het 'briljante' fiscale duo Zalm-Vermeend. Gerrit Zalm (VVD) was destijds de goedlachse minister van Financiën in een tijd zonder financiële tekorten. Willem Vermeend (PvdA) was als staatssecretaris zijn fiscale wonderboy die zijn zinnen op een nieuw belastingstelsel had gezet (in de 'paarse' kabinetten onder Wim Kok werkten VVD en PvdA harmonisch samen). Volgens beiden was vermogensbelasting ouderwets en dus rijp voor de sloop. De bestaande vermogensbelasting van 0,5 procent met een hoge belastingvrije voet, waardoor alleen echt rijken ermee te maken hadden, werd afgeschaft. Tot die tijd werd het directe rendement van vermogen, bestaande uit rente en dividend, bij het inkomen opgeteld en dat viel geheel onder de gewone inkomstenbelasting. Als onrechtvaardigheid van dit stelsel gold dat waardestijging van vermogen onbelast bleef. Vele ministers bevestigden tientallen jaren dat belasting op vermogensgroei het betreden van een mijnenveld betekende, onuitvoerbaar. Zalm en Vermeend wilden hun vingers daar evenmin aan branden. Wel haalden ze om de 'ouderwetse' vermogensbelasting af te schaffen een fantastische goochel-

truc uit. Onder het mom van afschaffing voerden ze een vermogensbelasting van 1,2 procent in. Alleen noemden ze het 'vermogensrendementsbelasting', terwijl het rendement (rente en dividend) voortaan juist onbelast bleef. Als goochelhoed introduceerden zij box 3, als onderdeel van de inkomstenbelasting.

Het ging daarbij om een *fictief rendement*, of wel *forfaitair*, of duidelijker gefantaseerd. Die fantasie berustte op de gedachtenkronkel dat iedereen rondom 4 procent rendement op zijn vermogen haalde. Hoewel box 3 nu deel uitmaakte van de inkomstenbelasting, gold er een apart laag tarief van 30 procent (bij hoge inkomens is dat normaal 50 procent over de top van het inkomen, destijds zelfs hoger). Omdat de spaarrente in die tijd rondom de 4 procent schommelde ging vrijwel niemand erop achteruit, waardoor iedereen tevreden was. Veel vermogenden gingen er flink op vooruit, te meer omdat de gevreesde belasting op waardestijging voor goed van de baan leek.

Hoewel tevredenheid overheerste, werden er ook kanttekeningen geplaatst. Zo werd erop gewezen dat mensen met hoog renderende beleggingen wel erg bevoordeeld werden ten opzichte van gewone spaarders. Minister Zalm pareerde die kritiek met het overtuigende argument 'Dan moeten ze maar niet zo stom zijn', gevolgd door zijn schaterende lach.

Ook uw lijfblad, *M&P*, was destijds kritisch, met de strekking dat een op fantasie gebaseerd stelsel feitelijk of drijfzand is gebouwd. De rentestand is in de geschiedenis nooit stabiel geweest en daarom

is het absurd een heel belastingstelsel te bouwen op een vaste rente van 4 procent, zo werd betoogd.

Inderdaad zette een paar jaar later een bijna voortdurende trend van rentedaling in, waardoor spaarders onevenredig veel belasting op hun spaargeld moesten betalen.

In 2017 sloeg de fantasie van de fiscus (feitelijk van het parlement) nog verder op hol. Voor spaarders werd de fictieve rente weliswaar naar 0,25 procent verlaagd, maar dat gold alleen bij een klein spaarduitje. Bezat men meer vermogen, dan fantaseerde de fiscus dat dit wel in aandelen zou zijn belegd - ook als alles op een spaarrekening stond. Zo liep het verzonnen rendement tot ruim 5 procent op, terwijl het reële rendement 0 procent kon bedragen. Vanzelfsprekend leidde dat tot veel gemor en diverse spaarders begonnen procederen. Onder meer een echtpaar dat acht ton op de bank had staan, naar eigen zeggen als pensioenpotje en 0 procent rente ontving. Ze ontvingen dus geen rente, maar moesten wel rondom 12.000 euro per jaar aan de fiscus afdragen. Dit viel nog wel te verdedigen als het ronduit om vermogensbelasting was gegaan, acht ton is uiteindelijk niet niks, maar de overheid had de fictie in de wereld gebracht dat het rendement werd belast en dat ontbrak volledig.

De belastingkamer van de Hoge Raad erkende deze grove onrechtvaardigheid als zijnde in strijd met de mensenrechten en stelde het echtpaar in het gelijk, waarmee de bestaande belastingwet in de prullenbak belandde.